

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті висвітлюється проблема необхідності формування медіакомпетентності сучасного педагога як складової його професійної майстерності. Доводиться думка про те, що в умовах розвитку інформаційного суспільства та електронних медіа сучасний вчитель повинен володіти навиками використання медіаресурсів у своїй роботі, інформацією про існуючі медіапродукти навчального призначення, умінням ефективно їх використовувати у навчальному процесі, формувати медіакультуру учнів, уміти створювати власні медіапродукти. Діяльність кожного педагога, спрямована на формування медіакультури сучасного учня, повинна починатися з формування його власної медіакомпетентності.

Ключові слова: інформаційне суспільство, засоби масової інформації, медіа, професійна майстерність, медіакомпетентність, медіаграмотність, медіакультура, медіапродукт, медіаосвіта.

Постановка проблеми. Сучасні школярі досить вільно орієнтуються в інформаційному просторі. І це не дивно, адже вони живуть в епоху інформаційного суспільства. Тому завдання сучасного педагога: розвивати критичне мислення дитини, вміння аналізувати й відбирати важливу інформацію, структурувати, узагальнювати, використовувати й осмислено створювати для інформаційного середовища власні медіатексти, формувати медіакультуру школярів. Діяльність кожного педагога, спрямована на формування медіакультури сучасного учня, повинна починатися з формування його власної медіакомпетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання медіа в навчально-виховному процесі є важливим засобом для розбудови системи освіти відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства. Провідною складовою професійної майстерності сучасного педагога є його медіакомпетентність. Теоретичні аспекти проблеми формування медіакомпетентності педагогів досліджували Л.А.Найдьонова, І.А.Доніна, М.В.Кузьміна, В.В.Мантуленко, В.В.Протопопова, І.А.Фатеева, А.В.Федоров та ін. Так, В.А.Федоров медіакомпетентність особистості визначає як складне особистісне утворення, що включає в себе сукупність знань про медіа, умінь і навичок їх практичного застосування, досвід використання медіа в різних сферах діяльності, включаючи досвід роботи з комп'ютером, як основним медіаінструментом. Ним складена класифікація показників медіакомпетентності особистості з урахуванням висновків зарубіжних науковців Р.Кьюбі, Дж.Поттера й В.Вебера, які в своїх дослідженнях також приділяли увагу розвитку медіаграмотності та медіакультури особистості.

Мета даної статті є доведення думки про те, що в умовах розвитку інформаційного суспільства та електронних медіа сучасний вчитель повинен володіти навиками використання медіаресурсів у своїй роботі, володіти інформацією про існуючі медіапродукти навчального призначення й умінням ефективно їх використовувати у навчальному процесі, а також умінням створювати власні медіапродукти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіа: супутникове й цифрове ТБ, відео, кіно, комп'ютерний та стільниковий зв'язок, Інтернет, графіка, музика, радіо тощо, трансформують медіасередовище, справляють істотний вплив на традиційні види культури, на функціонування бібліотек, кіностудій, музеїв, театрів. Сучасна освіта неможлива без використання засобів масової комунікації та інформаційних технологій. Факти свідчать, що відбулася переорієнтація молодіжної аудиторії з друкованого тексту на аудіовізуальний, який стає основою віртуальної реальності. Неоднозначний вплив такої реальності на людину активізує пошук засобів, що сприяють позитивним контактам молодого покоління з медіа.

Популярність медіатекстів у молоді визначається багатьма факторами: використання естетичної, пізнавальної, інформаційної, комунікативної, моральної, соціальної та інших функцій медіа; опора на видовищно-розважальні жанри, серійність, сенсаційність, емоційність, що дозволяє зняти нервову напругу глядачів, вгадувати бажань публіки.

Глобальний процес інформатизації суспільства ставить нові завдання й перед освітньою системою. Одним із шляхів виховання самостійної, творчої особистості, здатної вільно орієнтуватися в існуючому медіа-світі, є цілеспрямоване, продумане включення сучасних інформаційних засобів в навчально-виховний процес. Сучасні медіа виступають як комплексний засіб освоєння людиною навколишнього

світу, а такі специфічні риси електронних медіа, як мультимедійність, інтерактивність, моделювання, комунікативність і продуктивність, дозволяють говорити про нові освітні функції медіа й розробляти на цій основі медіапродукти навчального призначення.

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології дозволяють індивідуалізувати й активувати освітній процес. Медіа вносять принципові зміни в зміст і методи навчання, дозволяють використовувати особливий тип завдань, спрямованих на рефлексію учнями своєї діяльності, на її саморегуляцію. Електронні медіа, завдяки своїм специфічним характеристикам, дають можливість краще сприймати й запам'ятовувати матеріал, дозволяють підвищити ступінь вимог до навчальних матеріалів, володіють багатими виховними можливостями. Їх використання в навчально-виховному процесі орієнтовано на формування пізнавальних мотивів учнів. Психолого-педагогічні особливості використання електронних медіа в навчально-виховному процесі є важливим засобом для розбудови системи освіти відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства.

Розуміння даних особливостей дозволяють сучасному педагогу будувати свою діяльність у відповідності до сучасних змін в інформаційному світі, у відповідності з новими інформаційними потребами сучасних дітей і підлітків, чітко і правильно організувати процес вирішення різних проблем, що виникають у цій сфері, вміло використовувати медіа в процесі підвищення власної професійної кваліфікації.

Формування й розвиток медіакомпетентності сучасних педагогів знаходяться в тісному взаємозв'язку з формуванням і розвитком основних професійних компетентностей фахівців в сфері освіти. Від того, наскільки розвиненою буде індивідуальність вчителя, його свідомість, самостійне мислення, вміння використовувати засоби масової комунікації в освітньому процесі, залежатиме ефективність навчання в школах, ліцеях, гімназіях, коледжах, технікумах, інших середніх навчальних закладах і установах позашкільної освіти. Адже саме тут роль і місце медіакультури стають все більш важливими і вагомими, як в сенсі розвитку творчих здібностей особистості, так і в формуванні сприйняття та критичного мислення.

Торкаючись ролі медіа в сучасній освіті, варто відзначити, що велика частина педагогів використовує медіа лише в аспекті реалізації принципу наочності, не знаючи, про інші їхні дидактичні та виховні можливості. Отже, можна вважати цілком очевидною необхідністю цілеспрямоване формування медіаграмотності сучасного педагога, вироблення в нього навичок сприйняття інформації, розуміння особливостей медіаінформації й застосування її в практичній діяльності, підвищення інформаційної компетентності й ступеня свободи в поводженні з інформаційними потоками. У зв'язку з цим поняття медіакомпетентності є надзвичайно важливим в структурі професійної майстерності сучасного педагога.

С. Ауфенангер і деякі інші німецькі дослідники виділяють наступні складові медіакомпетентності:

- пізнавальна складова стосується знання, розуміння й аналізу медіа та запропонованої ними інформації;
- моральна складова: медіа повинні розглядатися й оцінюватися в етичному аспекті. Це стосується не тільки медіазмісту, а й етичних аспектів виробництва медіа, їх соціальної сумісності, а також передбачуваних впливів на особистість;
- соціальна складова: соціальний вплив медіа на різні категорії населення та соціальні групи суспільства;
- афективна складова: медіа повинні виконувати функцію спілкування й отримання задоволення;
- діяльнісна складова: уміння користуватися медіа, самостійно й активно організувати роботу з ними [8, 9, 10].

У наукових дослідженнях на тему медіакомпетентності можна відзначити широкі розбіжності в термінології. Як в Україні, так і за кордоном використовуються (часто як синоніми медіакомпетентності) такі терміни: "медіакультура", "інформаційна культура", "медіаграмотність", "медіаосвіта", "інформаційна компетентність", "інформаційна компетенція", "медійна компетентність", "медіакомпетенція" тощо.

Дотримуючись точки зору більшості вітчизняних і зарубіжних фахівців, можна погодитися з тим, що термін медіакомпетентність більш точно визначає суть наявних у індивіда знань і умінь, що дозволяють використовувати, критично аналізувати, оцінювати й передавати медіатексти в різних видах, формах і жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі.

Зарубіжні педагоги досить давно використовують цей термін, розуміючи під ним здатність до "кваліфікованої, самостійної, творчої й соціально-відповідальної діяльності по відношенню до медіа" [5]. Р. Кьюбі дає наступне визначення даного поняття: медіа компетентність або медіаграмотність (media competence/media literacy) – це "здатність використовувати, аналізувати, оцінювати й передавати повідомлення (messages) в різних формах" [13].

Розвиток медіа компетентності, зазначає Дж. Поттер, заснований на ряді компонентів. "Перший компонент – досвід. Чим більше у нас досвіду контактів з медіа та з реальним світом, тим більше наш потенціал для розвитку більш високого рівня. Другий компонент – активне застосування умінь у сфері медіа. Третій компонент – дозрівання або готовність до самоосвіти" [14].

Американський медіапедагог С. Дж. Берен склав класифікацію умінь, необхідних для медіакомпетентності особистості:

- здатність і готовність докласти зусилля, щоб сприймати, розуміти зміст медіатексту й фільтрувати "шум";
- розуміння сили впливу медіатекстів;
- здатність розрізнати емоційну реакцію при сприйнятті медіатекстів, щоб діяти відповідно;
- розвиток компетентного припущення про зміст медіатексту;
- знання жанрів медіатекстів і здатність визначати їх синтез;
- здатність міркувати про медіатексти критично, незалежно від того, наскільки впливові їх джерела;
- знання специфіки мови різних медіа й здатність розуміти їх вплив, незалежно від складності медіатекстів [11].

Аналогічну, але більш компактну й систематизовану структуру медіакомпетентності, розробив німецький педагог В. Вебер:

- По-перше, це дві форми діяльнісно-орієнтованого аналізу медіа: відбір і використання того, що можуть запропонувати медіа, та розробка свого власного медіапродукту.
- По-друге, в аспектах змісту обидві форми включають: знання та аналітичні здібності, пов'язані з креативними можливостями, на яких засновані різні види медіа; передумови для ефективного використання медіа; економічні, соціальні, технічні, політичні умови, які пов'язані з виробництвом і розповсюдженням медіапродуктів [1].

А.В. Федоров склав власну класифікацію показників медіакомпетентності з опорою на шість основних понять медіаосвіти: "агентства медіа" (вивчення роботи, функцій і цілей творців медіатекстів), "категорії медіа" (вивчення типології, видів і жанрів медіа), "технології медіа" (вивчення способів і технологій створення медіатекстів), "мови медіа" (вивчення вербального, аудіовізуального, монтажного ряду медіатекстів), "репрезентації медіа" (вивчення способів подання, переосмислення дійсності в медіатекстах, авторських концепцій), "аудиторії медіа" (вивчення типу аудиторії, типології медіасприйняття) [6]. При цьому у кожного з семи показників медіакомпетентності А.В. Федоров виділив наступні рівні розвитку:

- мотиваційний (мотиви контакту з медіатекстами: жанрові, тематичні, емоційні, гносеологічні, психологічні, моральні, інтелектуальні, естетичні та ін.);
- контактний (частота спілкування з медіа й творами медіакультури (медіатекстами);
- інформаційний (знання термінології, теорії та історії медіакультури, процесів масової комунікації);
- перцептивний (здатність до сприйняття медіатекстів);
- інтерпретаційний (вміння критично аналізувати процес функціонування медіа в соціумі і медіатекстів різних видів і жанрів на основі певних рівнів розвитку медіасприйняття й критичного мислення);
- практико-операційний (вміння вибирати ті чи інші медіа і медіатексти, створювати й поширювати власні медіапродукти, самоосвіта в медійній сфері);
- креативний (наявність елементів творчості в різних аспектах діяльності (перцептивній, ігровій, художній, дослідницькій), пов'язаної з медіа).

Висновки. Таким чином, медіакомпетентність педагога багатовимірна й вимагає подальшої перспективи, що заснована на розгалуженій структурі знань і вмінь. Це не застигла категорія, підвищувати ступінь медіакомпетентності можна протягом усієї педагогічної діяльності. Медіакомпетентність дає педагогам розуміння того, як медіатексти, що є частиною щоденного життя, допомагають пізнати навколишній світ й інформаційно насичене навколишнє середовище, вплинути на рівень медіакультури учня. Педагог, занурений в середовище, яке підвищує його рівень медіакомпетентності, оволодіває навиками вивчення, аналізу, інтерпретації медіатекстів, вмінням створення самостійного медіапродукту. Тільки таким чином, долучившись до світу медіа, він може сприяти формуванню медіакультури своїх учнів.

Використані джерела

1. Вебер В. Портфолио медиаграмотности / В. Вебер // Информатика и образование. – 2002. – № 1. – С.46-52.
2. Мантуленко В.В. Образовательные возможности новых медиа / В.В. Мантуленко // Актуальные проблемы воспитания и образования: Выпуск 5. Сборник научных статей [Под. ред. М.Д. Горячева]. – Самара : Изд-во "Самарский университет", 2005. – С. 86-93.
3. Мантуленко В.В. Роль педагога в условиях использования электронных медиа в учебно-воспитательном процессе / В.В.Мантуленко // Актуальные проблемы развития высшего и среднего образования на современном этапе: Материалы IV Самарской региональной научно-практической

- конференции ученых и педагогов-практиков. – Т.1. – Самара: Изд-во Самарского научного центра РАН, 2006. – С. 222-224.
4. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчально-методичний посібник / За ред. Л.А. Найдюнової, О.Т. Баришпольця. – К. : Міленіум, 2010. – 440 с.
  5. Федоров А.В. Медиаобразование. Медиапедагогика. Медиажурналистика / А.В. Федоров и др. – М. : Изд-во Программы ЮНЕСКО "Информация для всех", 2005. – 1440 с.
  6. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А.В. Федоров. – М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО "Информация для всех", 2007. – 616 с.
  7. Федоров А.В. Специфика медиаобразования студентов педагогических вузов / А.В. Федоров // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 43-51.
  8. Aufenanger Stefan. Lernen mit den neuen Medien – Perspektiven für Erziehung und Unterricht [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.lmz-bw.de/fileadmin/user_upload/_Medienbildung_MCO/fileadmin/bibliothek/aufenanger_lernen/aufenanger_lernen.
  9. Вааке Dieter. Jugend im Spannungsfeld von Medienexpansion und sozialem Wandel: Zum Stellenwert medienpädagogischer Projektarbeit / D. Вааке // GMK-Rundbrief. – 1996. – N39/40. – S. 2-17.
  10. Вааке D.: Medienpaedagogik / D. Вааке. – Tuebingen: Niemeyer, 1997. – 105 s.
  11. Baran S. J. Introduction to Mass Communication / S. J. Baran. – Boston-New York: McGraw Hill, 2002. – 535 s.
  12. Barsch A. Medienpaedagogik: Eine Einfuehrung / A. Barsch, H. Erlinger. – Klett-Cotta Verlag, Stuttgart, 2002.
  13. Kubey R. Media Literacy in the Information Age / R. Kubey. –New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.), 1997. – 484 s.
  14. Potter W.J. Media Literacy / W. Potter. – Thousand Oaks–London: Sage Publication, 2001. – 423 s.

Yermolenko A.

MEDIA COMPETENCE AS A NECESSARY COMPONENT OF A MODERN TEACHER'S PROFESSIONAL SKILLS

The article highlights the problem of the need for the formation of the media competence of the modern teacher as part of their professional skill. The idea is proved that in the context of the information society and electronic media a modern teacher must be skilled in the use of media resources in their work, informed on existing media products for educational purposes, able to use them effectively in the learning process, form media culture of students and create their own media products. The activity of each teacher, aimed at creating a modern student's culture must begin with the formation of their personal media competence. The global process of information society creates new tasks for the educational system.

One way of getting a self-educated, creative personality, able to navigate freely in the current media world, is a purposeful, deliberate use of modern information tools in the educational process. Modern media act as a comprehensive way of human learning the world, and such specific features of electronic media like multimedia, interactivity, simulation, communication and productivity, suggest new educational functions of the media and developing media products based on this educational purpose.

The use of media in educational process is an important tool for development of education system according to the requirements of the modern information society. Understanding these characteristics allows the modern teacher to build their activities according to changes in the information society with the new information needs of today's children, use the media skillfully in the process of improving their own professional qualifications. The main component of professional skills of the modern teacher is their media competence.

It can be regarded as completely obvious need purposeful formation of modern teacher's media literacy, their skills of perception, understanding media information and using it in practice, improving information competence and the degree of freedom in the handling of information flow. In this regard, the concept of media competence is very important in the structure of the professional skills of the modern teacher.

Key words: *information society, media, professional skills, media competence, media literacy, media culture, media product, media education*

Стаття надійшла до редакції 13.04.2016 р.